

УДК 65.012.8

О. В. Халіна*Українська академія друкарства***ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА**

У статті визначено, обґрунтовано та доведено пріоритетність ролі внутрішніх суб'єктів для гарантування економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека, суб'єкти безпеки, власна служба безпеки, недержавна система безпеки

Фінансування підприємства та досягнення ним тактичних і стратегічних цілей залежать від багатьох як внутрішніх, так і зовнішніх чинників та у найбільшій мірі від того, чи ефективними будуть прийняті керівництвом рішення стосовно управління економічною безпекою. В умовах нерозвинутого конкурентного ринку, швидкозмінної та не завжди ефективної державної політики, зростаючого тиску іноземних виробників і зниження купівельної спроможності населення саме економічна безпека кожного окремого суб'єкта підприємницької діяльності відіграє ключову роль у його існуванні та розвитку, а відтак вимагає суттєвої уваги як з боку власників підприємств, так і наукової спільноти. Вирішення цієї важливої проблеми покликано позитивно змінити не лише діяльність окремих підприємств, але й усієї національної економіки.

Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки держави і підприємництва зробили вітчизняні вчені О. Ареф'єва, В. Білоус, Н. Вавдіюк, В. Геєць, З. Герасимчук, Я. Гончарук, С. Довбня, В. Духов, М. Єрмоленко, Я. Жаліло, І. Зінко, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кириєнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, О. Коробчинський, М. Лесечко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, В. Ортинський, С. Покропивний, О. Терещенко, В. Франчук, М. Флейчук, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. Усе ж, на нашу думку, у науковій літературі недостатньо досліджена практична сторона цієї важливої проблеми, а саме не конкретизовано пропозиції щодо методів, способів і механізмів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Метою нашої статті є обґрунтування організаційної структури комплексної системи управління економічною безпекою підприємства та ролі, яку відіграють у ній внутрішні суб'єкти.

Проводячи аналіз ефективності та стабільності функціонування підприємства, менеджери часто стикаються з проблемою не досить високої ймовірності виконання намічених, згідно з поставленими цілями, тактичних дій і досягнення бажаного результату. У багатьох випадках причиною є саме відсутність гарантії забезпечення економічної безпеки, а саме неможливість повно-

го запобігання витоку будь-якої інформації з обмеженим доступом, нанесення навмисної чи ненавмисної шкоди підприємству з боку працівників, а також заподіяння шкоди сторонніми особами. Звідси, формування ефективної системи управління економічною безпекою підприємства є однією з головних цілей при розробці стратегії розвитку підприємства і головним завданням керівного складу. Насамперед, на нашу думку, керівництво підприємства повинно визначитися, в який спосіб забезпечуватиметься безпека підприємства, тобто, чи це буде створення власної служби безпеки, чи залучення до цього процесу працівників органів внутрішніх справ або приватних структур, що займаються охоронною діяльністю. Дане питання зазвичай вирішується одночасно з рішенням створення самого підприємства, але часто потреба в організації такого підрозділу чи залученні суб'єктів безпеки ззовні виникає лише в процесі функціонування підприємства. Та в обох випадках для прийняття правильного рішення обов'язковим є моніторинг загального сектору послуг із забезпечення безпеки підприємств. Звичайно, важливим фактором є і спроможність підприємства утримувати додатковий підрозділ у своїй організаційній структурі, навіть якщо доцільність наявності його є беззаперечна.

Для пошуку шляхів вирішення цієї проблеми в процесі гарантування економічної безпеки підприємства було узагальнено доробок вітчизняних і закордонних науковців щодо суб'єктів економічної безпеки, діяльність яких залежить не лише від особливостей підприємства, а й від впливу факторів зовнішнього середовища, результатом чого стало створення їх класифікації за найсуттєвішими ознаками (див. таблицю).

Класифікація суб'єктів безпеки підприємства

Ознака	Вид	Характер
1	2	3
Середовище функціонування	внутрішня	внутрішня служба безпеки, що входить у структуру підприємства
	зовнішня	організація, яка не входить до організаційної структури підприємства та/або опосередковано пов'язана з ним
За рівнем впливу на процес гарантування безпеки	безпосередній	власна служба безпеки
	опосередкований	у межах функцій правоохоронних органів
За часовими параметрами	тимчасове	у межах терміну дії угоди
	постійне	з моменту виникнення і до ліквідації
За рівнем охоплення	окрема функціональна сфера	фінансова, кадрова, силова і т.д.
	весь комплекс	економічна безпека в загальному
За джерелами фінансування	адміністративні витрати	заробітна плата власної служби безпеки, оплата послуг сторонніх організацій
	сплачені податки	сплачені податки та збори

Продовж. таблиці

1	2	3
За джерелами фінансування	адміністративні витрати	заробітна плата власної служби безпеки, оплата послуг сторонніх організацій
	сплачені податки	сплачені податки та збори
За рівнем відповідальності	у межах контракту	
	відповідно до функціональних обов'язків	
	у рамках забезпечення громадського порядку та рівності й безпечності розвитку бізнесу	
За формами власності	державні	правоохоронні органи
	комунальні	муніципальна дружина
	приватні	приватні служби безпеки
Контакт з об'єктом безпеки	безпосередній	управління й контроль за рівнем безпеки на підприємстві
	у випадку виникнення та реалізації небезпек	правоохоронними органами при виникненні економічних злочинів
Функціональні завдання	спеціалізовані	створення виключно для виконання функцій щодо забезпечення безпеки (власна служба безпеки або залучена на умовах договору)
	напівспеціалізовані	підрозділи та фахівці підприємства, до функціональних обов'язків яких, крім безпосередніх, входять дії, спрямовані на забезпечення безпеки (відділ кадрів, технічний відділ)
	інші	персонал та структурні підрозділи підприємства, участь яких у процесі забезпечення безпеки підприємства носить опосередкований характер
Реакція на виникнення ризиків і загроз	превентивні заходи	
	зниження втрат	
	пошук винних і відшкодування втрат	
Рівень підконтрольності	контрольовані	
	у межах договірних зобов'язань	
	непідконтрольні	

На наш погляд, забезпечення безпеки силами власної служби процес досить логічний, конструктивний і правильний, оскільки в такому випадку підприємство разом зі службою безпеки являє собою один великий і, як правило, злагоджений механізм, який завдяки продуманим управлінським рішенням керівництва не повинен давати збої. Адже будь-який процес набагато простіше контролювати і впливати на його перебіг тоді, коли він є локальним, тобто зосередженим в одному місці, у нашому випадку — на підприємстві.

На думку С. Шкарлета [5], забезпечення економічної безпеки — це системний процес, в якому поєднуються три основних компоненти: по-перше,

діагностика та оцінка фінансово-економічних, операційних та організаційних критеріїв для завчасної ідентифікації джерел виникнення небезпечних для діяльності підприємства проявів; по-друге, своєчасне застосування релевантного каталога антикризових (стабілізаційних) заходів нейтралізації внутрішніх і зовнішніх факторів; по-третє, формування системи рекомендацій і заходів щодо створення конкурентної переваги і забезпечення розвитку підприємства на усіх етапах його життєвого та операційного циклів. У контексті даного визначення слід відмітити, що всі вищезазначені аспекти процесу забезпечення економічної безпеки можуть бути реалізовані внутрішніми суб'єктами забезпечення економічної безпеки, виходячи з наступних позицій:

безперешкодний доступ до всієї інформації, її оперативне надходження, контроль над інформаційними потоками та їх формування залежно від зміни завдань системи безпеки, що в загальному уможливує здійснення безперервного моніторингу зовнішнього і внутрішнього середовища та визначення рівня економічної безпеки;

функціональний зв'язок з усіма підрозділами підприємства й інформація щодо поточного рівня безпеки та наявність загроз, ризиків і небезпек, яка уможливує розроблення та реалізацію превентивних антикризових заходів;

залежно від рівня безпеки і з урахуванням впливу та зміни зовнішнього середовища коригування оперативних і стратегічних планів розвитку підприємства.

Перевагою власної служби безпеки підприємства є також той факт, що вона повністю підпорядкована керівництву підприємства на відміну від найнятих згідно з контрактом представників правоохоронних органів і є частиною (структурним підрозділом) організаційної структури підприємства, а відтак одного колективу, який має спільну мету й об'єднаний спільним середовищем існування, що дає можливість створити всі необхідні умови для ефективної роботи із забезпечення економічної безпеки, а саме:

служба безпеки є частиною організаційної структури підприємства (постійно перебуває в курсі всіх процесів, які відбуваються на підприємстві);

до складу служби безпеки входять фахівці з основних напрямків діяльності підприємства (забезпечується достовірність і максимальна інформативна доступність для аналітичного відділу служби безпеки);

безпосередній контроль за фінансово-економічними операціями;

постійна навчально-аналітична робота з кадрами.

Основне значення системи економічної безпеки підприємства полягає в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а головними критеріями оцінки її надійності та ефективності є:

забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей;

попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю зовнішніх або внутрішніх супротивників [4].

Функції, покладені на підрозділи служби безпеки підприємства, організаційна структура якої показана на рисунку, в основному носять попереджувальний характер, зокрема:

1) Функції щодо забезпечення фізичної безпеки, які покладено на службу охорони:

захист персоналу від незаконних посягань;

організація технічного захисту будівлі, що охороняється, у тому числі

організація контрольно-пропускного режиму.

2) Функції щодо забезпечення інформаційної безпеки:

запобігання витоку конфіденційної інформації;

обмеження кількості осіб, що мають доступ до конфіденційної інформації;

протидія технічним способам несанкціонованого зняття інформації;

організація захисту внутрішньої інформації підприємства, наявної в комп'ютерних мережах.

3) Функції щодо безпеки комерційної діяльності підприємства:

вивчення ринку для виявлення неправомірних дій конкурентів;

збір та аналіз інформації стосовно потенційних ділових партнерів для виявлення їх ненадійності.

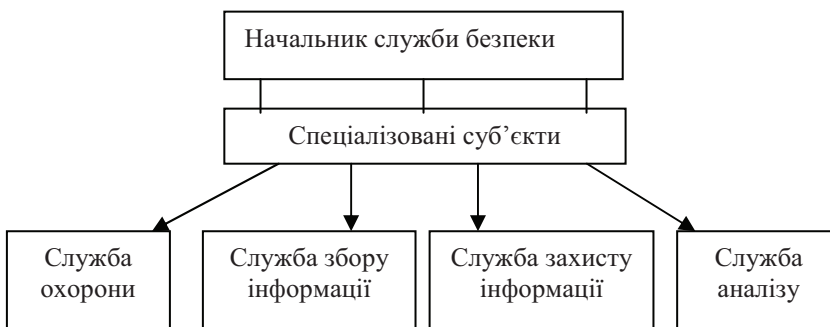
4) Функції щодо забезпечення кадрової безпеки:

підбір кадрів згідно з вимогами та потребами підприємства з урахуванням їх благонадійності;

виявлення неблагонадійних співробітників за допомогою спеціальних методів;

проведення профілактичної роботи з персоналом для запобігання загрозам, які можуть виникнути з вини працюючих.

Організаційна структура служби безпеки залежить від розміру та типу управлінської моделі підприємства. Структура, показана на рисунку, не є всеосяжною, однак може бути використана як основа при створенні більш розгорнутої системи економічної безпеки підприємства [3].

Організаційна структура служби безпеки

Для повноти картини слід відмітити і недоліки створення власної служби безпеки, які полягають передусім у неспроможності деяких підприємств утримувати на балансі додатковий підрозділ, що не приносить прибутку у звичному його розумінні, а лише потребує витрат на своє функціонування.

Зовнішні суб'єкти безпеки, до яких відносяться законодавчі органи, органи виконавчої влади, правоохоронні органи, наукові та освітні заклади, формують законодавчу основу функціонування і захисту підприємства та забезпечують її виконання. Поряд з державними існують недержавні організації, агентства, заклади, приватні охоронні організації, аналітичні центри, консультативні служби, які за плату надають послуги з охорони об'єктів, забезпечують захист інформації, збирають необхідну інформацію про конкурентів або неблагонадійних партнерів та ін. Слід відмітити, що діяльність зовнішніх суб'єктів не може контролюватися з боку підприємства, зате вони можуть суттєво впливати на функціонування самого підприємства, що ставить їхню діяльність у категорію важливих факторів впливу.

При формуванні організаційної структури системи безпеки за рахунок зовнішніх суб'єктів перевагу, на нашу думку, слід віддати недержавним організаціям, що пояснюється наступними аргументами:

по-перше, до складу недержавних служб безпеки входять професіонали, які в минулому пройшли підготовку в правоохоронних органах, різних відділах служби безпеки України, у тому числі в загонах спецпризначення, мають необхідний рівень знань в юриспруденції та досвід роботи з отримання й обробки оперативної інформації, з проведення оперативних заходів;

по-друге, усі такі організації працюють на комерційній основі, що спрощує співпрацю, у тому числі укладання договорів, адже відповідальність за ненадання чи неякісне надання зазначених у договорі послуг несе за собою не лише юридичну, але й значну матеріальну відповідальність, що є стимулом для недопущення подібних ситуацій;

по-третє, на базі цих організацій проводиться цілеспрямована підготовка кадрів, необхідних для створення служби безпеки на підприємстві (спеціалісти по роботі з електронними носіями інформації, тілоохоронці, аналітики);

Останнім часом у провідних країнах світу для гарантування безпеки і правопорядку все більше залучаються недержавні (приватні) структури, які вже стали необхідною частиною системи суб'єктів, що борються зі злочинністю. Щодо ситуації з даними організаціями в нашій країні, то сьогодні, на жаль, існує певна проблема стосовно їх функціонування.

Характерною особливістю ринку з надання послуг безпеки в Україні є те, що він формується і розвивається хаотично через відсутність необхідної організаційно-правової бази. Фактично весь недержавний сектор забезпечення економічної безпеки знаходиться поза процесом державного розвитку та участі в розробці єдиної політики у сфері недержавного гарантування безпеки підприємництва.

Науковець В. Франчук [2] виділяє низку основних суттєвих перешкод розвитку приватних структур безпеки, серед яких — залежність приватних

структур з безпеки від головного конкурента (Державної служби охорони при МВС України), зокрема, з питань: отримання ліцензій; відсутність у приватних структур безпеки права на застосування зброї; відсутність правового регулювання діяльності приватних структур безпеки та визначення їх правового статусу на ринку безпеки та у стосунках з державою; низький рівень взаємодії приватних структур безпеки з правоохоронними органами держави щодо обміну інформацією та співпраці у сфері економічної безпеки акціонерних товариств.

За словами автора, на основі результатів опитування, в якому брали участь керівники і менеджери вищої ланки управління акціонерних товариств Львівської області, що користувалися послугами приватних структур з безпеки, впливає, що вони позитивно оцінюють їхню діяльність на ринку, мають до них достатній рівень довіри, що дає підстави стверджувати про перспективи розвитку цих структур.

Домінування держави в питаннях гарантування безпеки суспільства не дозволяє можновладцям усвідомити, що численні недержавні служби безпеки, хоч і працюють в умовах цілковитої невизначеності, усе-таки надають послуги із забезпечення безпеки на належному рівні. З огляду на це, питання про правове забезпечення даної структури було і залишається актуальним. Адже такі підприємства та організації можуть і повинні складати підсистему національної безпеки України, тому що функції, які вони виконують, фактично є функціями Служби безпеки України. Створення безпечних умов для життєдіяльності громадянина, підприємства чи організації повинно бути пріоритетним завданням для законодавчих органів. Підприємствам, які з власної ініціативи створюють організації та підприємства із забезпечення такої безпеки, слід створити всі умови для стабільного функціонування, забезпечити їхню діяльність необхідним правовим полем, всіляко сприяти співпраці з правоохоронними та іншими державними органами. На нашу думку, усі ці заходи зможуть суттєво підвищити рівень соціально-економічної безпеки суспільства.

Таким чином, забезпечення економічної безпеки підприємств — неперервний процес, який вимагає не лише проведення постійного моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування підприємства для виявлення негативних тенденцій і можливих загроз, а й комплексного підходу щодо протидії цим загрозам. Система безпеки підприємства — це складова загальнодержавної безпеки, і чимало завдань з цієї проблеми не можна вирішити без прийняття відповідних рішень на державному рівні. Служба безпеки підприємства як внутрішній суб'єкт створюється і функціонує на основі прийнятих законодавчих актів та діючої політико-правової бази, які є продуктом діяльності зовнішніх суб'єктів. Ефективність її роботи залежить і від інших зовнішніх суб'єктів (правоохоронні органи, служби безпеки конкурентів та ін.), і тому логічним є висновок, що від ефективної співпраці внутрішніх і зовнішніх суб'єктів забезпечення економічної безпеки, що можливо лише при оптимальній комбінації їхніх сумісних зусиль, залежить позитивний результат, який досягається шляхом розроблення і реалізації найраціональніших форм, методів, способів розвитку системи економічної безпеки підприємства.

1. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №4. — С 41–45. 2. Франчук В. І. Теоретико-методологічні засади організації системи економічної безпеки акціонерних товариств: автореф. дис. д-ра екон. наук: 21.04.02; [Ун-т екон. та права «Крок»] — К., 2012. — 20 с. 3. Халіна О. В. Служба безпеки підприємства як основний суб'єкт забезпечення його економічної безпеки/ О. В. Халіна // Економічний вісник Переяслав-Хмельниць. ун-ту — 2011. — 17/2. — С. 54–59. 4. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. Шевченко //Наука молода. — 2010. — №10. — С. 178 — 181. 5. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.04: [КНЕУ ім. В. Гетьмана]. — К., 2008. — 24с.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье обосновано и доведено приоритетность роли внутренних субъектов для гарантирования экономической безопасности предприятия.

ORGANIZATIONAL ASPECTS OF PROCESS OF MANAGEMENT OF ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY

In the article priority of role of internal subjects is reasonable and well-proven for guaranteeing of economic security of enterprise.

Стаття надійшла 18.10.2011

УДК 681.5.017

Б. В. Дурняк, А. А. Забрамний, О. М. Сорочинський, Т. О. Яремків

Українська академія друкарства

**МОДЕЛЮВАННЯ І СПОСОБИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ СМУГОРОЗМОТУВАЛЬНИХ
І СТРІЧКОНАМОТУВАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ
ПОЛІГРАФІЧНИХ МАШИН**

Узагальнюються основні результати синтезу і цифрового структурного моделювання електроприводів постійного струму за системами TP-D з цифровими регулювальними засобами механізмів, що розмотують смуги з рулонів і намотують стрічки в бобіни в ротаційних та інших поліграфічних машинах. Програми моделювання пропонуються транслювати і використовувати для керуючих ЕОМ діючими електроприводами механізмів поліграфічних машин, а також лабораторними електроприводами, які імітують гальмівні режими і моменти опору. Наводиться структурна схема навантажувального привода потужністю 4 кВт, окреслюються задачі і способи експериментального визначення моментів і сил опору розмотуванню рулонів, досліджується їх розгін.

Системи цифрового керування, цифрове структурне моделювання, аналіз, синтез

У 2000–2011 роках нами розроблено функціональні і структурні схеми нових високоточних систем цифрового керування (СЦК) рухом смугорозмотувальних (СМ) і стрічконамотувальних (НМ) з бобінами механізмів рулонних ротаційних (РРМ) та інших поліграфічних машин [1–4]. У цих СЦК застосовано цифрові задавачі і PI-регулятори сил натягу F_c і швидкостей руху V_c смуг і стрічок та струмів ID двигунів постійного або змінного струму СМ, рулону і НМ. Обґрунтовано номінальні потужності PDN і частоти обертання ω_{DN} двигунів, передаточні числа редукторів та закони функціонування і параметри регуляторів. Рух СМ і рулонів та НМ з їх приводами досліджувалися методом цифрового структурного моделювання в періоди розгону і розмотування смуг і намотування стрічок з усталеними $V_c = 5$ і 10 м/с та із заданими FCZ величиною 200 Н (смуг) і 50 Н (стрічок). Миттєві радіуси рулонів і бобін та їх моменти інерції JR і JB обчислювалися за ω_D , а середня сила натягу $F_c(t)$ розмотуваної смуги визначалася за різницею швидкостей її руху $\Delta V_c(t)$ на периферії циліндра СМ VM(t) і рулону VR(t), а намотуваних стрічок — за VB(t) і VMж на периферії бобін і циліндра стрічкоживильної секції. Номінальна (базова) ΔV_{CN} приймалася для моделювання величиною 0,05 м/с при VMN = 10 і VR = 9,95 м/с та при VB = 10 і VMж = 9,95 м/с. Враховувалося, що $\Delta V_c(t)$, яку необхідно стабілізувати, дорівнює $\Delta V_{CN} * V_C(t) / V_{CN}$.

Для ефективнішого регулювання $F_c(t)$ розроблено й використано алгоритми і підпрограму з іменем WTRATD, які визначали миттєві FR, FB, FCM і